

9 OKTOBER 2020

Marge-onderzoek Agro-Nutrimonitor van de ACM (verse melk, varkensvlees, tomaat, witte kool/zuurkool, peer en ui) 2020

Analyse door LTO Nederland, POV, Glastuinbouw Nederland, NFO en Biohuis

Hierbij reageert LTO Nederland op de eerste resultaten van het marge-onderzoek door Wageningen UR in opdracht van de ACM (agro-nutrimonitor). Deze reactie is mede namens de Producenten Organisatie Varkenshouderij (POV), Glastuinbouw Nederland, de Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO) en het Biohuis.

De organisaties hebben waardering voor de inspanningen van LNV om via de agro-nutrimonitor land- en tuinbouwmarkten transparanter te maken, met inbegrip van de verdeling van de marges in de keten. Maar de organisaties vinden dat de monitor nu nog weinig zegt over de werkelijkheid. Ook constateren zij dat de resultaten voornamelijk beschrijvend zijn zonder analyse van de oorzaken.

1. Duurzamer produceren vraagt om meerprijs voor producenten

Nederlandse boeren en tuinders produceren al duurzaam maar de monitor wil antwoord geven op de vraag of nog duurzamer produceren voldoende beloond wordt. De primaire land- en tuinbouw voert vooral discussie over concepten als 'On the Way to Planet Proof', Beter Leven en GlobalGAP. Onze boeren en tuinders willen zeker meer stappen zetten, zoals voor klimaat, biodiversiteit en dierenwelzijn, maar ze krijgen daarvoor vrijwel geen structurele meerprijs. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de wachtlijst van melkveehouders die biologisch willen gaan leveren. Bovendien worden eisen soms jaarlijks gewijzigd met alle onduidelijkheid van dien. Soms betalen afnemers een meerprijs, maar de organisaties vragen zich af hoe lang dat duurt. De consument is immers heel prijsgevoelig. Als een nieuw keurmerk in Nederland verplicht gesteld wordt door de afnemers is er geen benchmark meer. Maar boeren en tuinders maken blijvend extra kosten, waaronder voor certificering. Bovendien zien de organisaties bij schaarste al snel de neiging ontstaan bij inkopers om dan maar te kiezen voor buitenlands niet-gecertificeerd product.

2. Product- en marktkeuze

De invloed van de internationale markten blijft in de monitor teveel buiten beschouwing en daarom biedt de monitor een te beperkte blik. De Nederlandse land- en tuinbouw is namelijk onderdeel van de internationale markt. Nederlandse producten worden geëxporteerd (bijvoorbeeld meer dan 90% van de uien en tomaten) en buitenlandse producten worden geïmporteerd. Ook biologische producten worden volop geëxporteerd. Retail en /of groothandel bepalen of Nederlandse of buitenlandse producten worden verkocht aan Nederlandse consumenten. Vaak is de keus prijsgedreven. Zo geven supermarkten soms de voorkeur aan Israëliëse of Nieuw-Zeelandse uien. In de varkenshouderij is vierkantsverwaarding belangrijk voor het rendement. In de zuivel heeft de monitor gekeken naar verse producten, maar zeker 55% van de Nederlandse melk wordt verwerkt tot kaas. Bij tomaat is ook maar naar een zeer beperkt deel van het sortiment gekeken.

3. Betekenis van de aangeleverde data

De data zijn afkomstig van bedrijven, maar de berekende marges hangen af van de kosten die deze bedrijven zelf opgeven, zonder accountantsverklaring. De onderzoekers geven aan dat ze kritisch naar de aangeleverde cijfers hebben gekeken, maar niet kunnen instaan voor de onderbouwing. Het

gaat bovendien om groepsgemiddelden en niet om kosten per product. De bedrijven geven kennelijk aan kosten niet per product te kunnen toerekenen. Bovendien wordt niet duidelijk hoeveel bedrijven nu rekenen voor bijvoorbeeld koelen of transport. Dan zijn er ook veel samengestelde producten. Dat maakt het heel lastig om harde conclusies te trekken uit deze papieren werkelijkheid.

De cijfers over de primaire productie zijn afkomstig uit het bestaande Bedrijfsinformatie Netwerk (BIN). Ook bij de representativiteit van die cijfers voor de hele sector hebben de organisaties twijfels. De diversiteit tussen bedrijven is groot. Er worden al heel gauw appels en peren vergeleken. Wat de monitor toont, moet met grote voorzichtigheid bekeken worden.

4. Meetperiode

De periode waarover de eerste vergelijking loopt, biedt een beperkte blik. Per jaar kan de inkomenssituatie in de land- en tuinbouw aanzienlijk verschillen als gevolg van marktontwikkelingen, het weer, ziekten/plagen en andere calamiteiten. De primaire sector heeft vaak te maken met dagprijzen. Risico's wordt vooral afgewenteld op boeren en tuinders en dat laten de onderzoekers buiten beschouwing.

De organisaties merken op dat prijzen van veel land- en tuinbouwproducten in de jaren 50, 60, 70 en 80 hoger waren dan nu. De kosten op de land- en tuinbouwbedrijven zijn wel fors gestegen. Er mag ook meer gezegd worden over prijzen in relatie tot inkomen. In 1960 gaf de doorsnee Nederlander 30% van zijn inkomen uit aan voedsel en dranken. Nu is dat zo'n 12%. Dat mag vermeld en nader uitgewerkt zodat de lezer de context van de monitor beter kan begrijpen.

5. Rendement op investeringen wordt niet gemeten

Het is bekend dat land- en tuinbouwbedrijven kapitaalsintensief zijn. Het rendement op investeringen ligt er meestal veel lager dan elders in de keten. Een groot bedrijf toe kan met een veel kleinere marge dan een klein bedrijf. Het sec weergeven van margeverdeling in de keten zoals de monitor nu doet, geeft een verkeerde beeldvorming. Marges zijn nadrukkelijk niet hetzelfde als rendement.

6. Prijsverschil gangbaar – biologisch winkelvloer veel groter dan bij boer

Bij de vergelijking van winkelprijzen van gangbaar en biologisch, worden verschillen gevonden van 50-100% en zelfs meer. Dit kan niet goed verklaard worden uit meerkosten die de ketenpartijen volgens eigen opgave maken. Zo ondergaan een biologische en gangbare ui na de oogst dezelfde behandeling (drogen, sorteren, verpakken, labelen, vervoer, opslag). Toch is het prijsverschil op de winkelvloer veel groter dan bij de boer/tuinder, zowel in euro's als procenten. De monitor kijkt echter niet naar de realiteit op de winkelvloer en het boerenerf. De monitor zou echter moeten proberen de prijsverschillen die iedereen met eigen ogen iedere dag kan zien, te verklaren met ontvangen kostenopgaven.

Opgemerkt wordt ook dat het aantal biologische producenten in het onderzoek zo beperkt is, dat de waarde van de cijfers beperkte waarde hebben. Zo is het aandeel biologisch bij peren volgens het onderzoek maar 2%.

7. Oneerlijke handelspraktijken

De onderzoekers melden op basis van gehouden enquêtes dat er vrij weinig sprake is van oneerlijke handelspraktijken. Ook hier kan je nog weinig concluderen. De meeste problemen doen zich voor in de relaties tussen groothandel/verwerkers/exporteurs en retail. Veel boeren en tuinders zitten daar

niet direct aan tafel, maar ze ondervinden wel de gevolgen. Bij de start van de coronacrisis heeft LTO trouwens meerdere klachten ontvangen over lopende orders die eenzijdig werden geannuleerd onder het mom van 'overmacht'.

8 Conclusies

De organisaties hebben waardering voor de inzet van LNV en ACM om de markttransparantie te vergroten. Uit de gehouden enquêtes blijkt namelijk dat boeren en tuinders weinig zicht hebben op de marges die hun afnemers maken. Betere informatie kan helpen om markten beter te laten functioneren in het belang van consumenten en producenten. Maar in de eerste monitor zitten te veel onduidelijkheden en onevenwichtigheden om harde conclusies te kunnen trekken. **De organisaties dringen er op aan om de primaire sector structureel te betrekken bij de focus en uitvoering van het onderzoek 2021** en niet alleen bij de presentatie van de voorlopige resultaten. Dan is er te weinig tijd om de cijfers te doorgronden en gerichte vragen te stellen. Dat is nodig om cijfers beter te kunnen duiden, zeker in relatie met meerkosten en afzetprijzen van de verschillende (duurzame) marktconcepten. In 2020 was dat heel lastig (videobijeenkomsten begin augustus), en voor de retail werd een aparte call gehouden. Voor de tweede ronde van de monitor dringen de organisaties aan op eerdere en intensievere interactie met de onderzoekers en andere ketenpartijen inclusief retail. Alleen zo krijgen boeren en tuinders straks een instrument waarmee ze beter inzicht kunnen krijgen in prijsopbouw, margeverdeling in de keten en faalkosten.